

A vizsgálat tárgyát a hivatalos lapokban (VAT Hivatalos Lapja, Novi Sad Város Hivatalos Lapja) megjelenő törvények, határozatok, jogszabályok nyelvhasználatában előforduló állandósult szókapcsolatok, vonzatok, kifejezések képezik. Andrić Edit összeveti az eredeti szerb szövegeket a magyar fordításokkal, felhívja a figyelmet az eltérésekre. A jogi és társadalompolitikai frazémákról megállapítja, hogy köznyelvi elemekből épülnek fel, s csak használatuk által válnak frazémává. A transláció során ezért a fordítónak el kell szakadnia a forrásnyelvtől, s alkalmazásukban a célnyelvben létező frazémákból kell merítenie. A jogi és társadalom-politikai terminológia általános kérdéseiben (284–291.) gazdag példanyag segítségével szemléltet néhány főbb terminológiai kérdést: összeveti a magyarországi, a vajdasági magyar és a szerb terminusok sajátosságait. Megállapítja, hogy a vajdasági szaknyelvben nagyobb mértékben vannak jelen a másnyelvi kifejezések, mint a magyarországiiban, és felhívja a figyelmet a szerb nyelvből átvett terminusok, a szlavizmusok, tükörfordítások nagy mértékére. A kötet előző fejezeteihez hasonlóan némely fordítói sajátosságot külön is kiemel. Ilyenek például a szókinszbeli eltérések, amelyekről megjegyzi, hogy olykor nem teszik lehetővé egy-egy lexéma egyetlen szóval történő visszaadását, ezen esetekben a megfelelő fordítás szókapcsolatok vagy körülírások révén valósulhat meg.

A kiadvány harmadik egysége szerb nyelvű kritikákat foglal egybe, melyek témája Csuka Zoltán Ivo Andrić fordításai. A *Prevod romana Na drini ćuprija* (295–314.) című tanulmányban előbb röviden megismerhetjük Csuka életét és Ivo Andrićhoz fűző kapcsolatát, majd a fordítás kiadásának rövid történetét. A fordítás elemzése a már korábban ismertettet szemponatok alapján épül fel, ahogyan az *Oluja nad dolinom ili Travnička hronika* (316–334.) *Prevodilački postupci u mađarskom prevodu Proklete avlije* (336–360.), *Prevod roamna Gospođica*

na mađarski jezik (361–376.) kritikákban is. Meg kell azonban jegyezni, hogy az elemzéseknek szervezesebb részét képezi a szerb nyelv archaizmusainak bemutatása, különös tekintettel az oszmántörök nyelv hatásaira. Az interferencia következményei ugyanakkor a grammatika kapcsán is említésre kerülnek, hiszen a szerb nyelvben és Ivo Andrić regényeiben is sajátos hangulatot adnak.

Andrić Edit forráskritikai tanulmánygyűjteménye gazdag példaanyagával segíti a fordítástudománnyal jelenleg ismerkedő hallgatókat. Problémaközpontú megközelítésével irányadó lehet számukra az elméleti ismeretek gyakorlatba való átültetése során. A kötet további erénye, hogy részletesen bemutatja ugyanazon translációs műveletek működését különböző szövegtípusokon, ezáltal bepillantást enged a fordítói munka rétegeibe és sokszínűségébe, valamint rávilágít annak komplexitására is.

Kocsis Zsuzsanna

Kovács Judit

Iskola, nyelv, siker.

Harmincéves a hazai kéttannyelvű oktatás

Budapest: Eötvös József Könyvkiadó,

2018. 128 p.

ISBN 978-963-9955-79-0

Keveseknek jut eszébe az iskolai nyelvoktatásról a siker. A legtöbben – tanulók, szülők, még tanárok is – az unalmat, az eredménytelen fáradozást, az idegen nyelven való megszólalás kínos kudarcát és a sikertelen nyelvvizsgát társítják hozzá. 2020-tól pedig akár a felsőoktatásba bejuttatás lehetetlenségét is, hiszen ekkortól csak egy középfokú – az európai kategorizáció szerint B2-es – nyelvvizsga birtokában lehet valakiből egyetemi polgár.

Az iskolai nyelvtanítás általános kudarcát emlegetik sokan, és az okokat is sorolják. Az kétségtelen, hogy a magyar nyelvet, „a finnugor nyelvcsalád csodálatos kis árváját” (Kosztolányi) beszélő emberek nehezebben tanulnak idegen nyelveket, mint akik rokonnyelvek környezetében élnek. Egy lengyel anyanyelvi háttérrel könnyebb megtanulni oroszul, egy hollanddal németül, mint egy magyarral bármelyiken. Ezt az érvet persze könnyű cáfolni poliglott finn és észtr nyelvrokonaink példájával. A bűnbak leginkább a magyarországi nyelvtanítás koncepciója és módszertana marad.

A nyelvtanítást az iskolarendszer egészében érdemes vizsgálni. A hagyományos oktatás ismeretátadó és tantárgyközpontú, kevésbé épít a pedagógusok és a tanulók kreativitására. A modern pedagógiai gondolkodás ezzel szemben az önállóságot, a kreativitást fejleszti és bátorítja. Kovács Judit szerint az idegennyelv-oktatásban az áttörést az 1990-es években az angol anyanyelvű tanárok megjelenése okozta, amely „egy csapásra darabokra törte az iskoláról, a tanóráról, a nyelvtanításról addig kialakult képet, sokszerezte hatást okozva nem csak az iskolákban, de még a felnőttek számára fenntartott nyelviskolákban is” (17).

Ez egybecsengett a társadalmi igények megváltozásával is. A szocialista időszakban az általános iskolától az egyetemig egységesen kötelező volt a munka világában mérsékelt hasznos orosz nyelv. A rendszerváltás után ez megváltozott. A hazai munkaerőpiacra megjelenő külföldi cégek elsősorban angol, másodsorban német beszédkészséget kívántak meg munkavállalóiktól, az országhatárokon túl munkahelyet keresők szintén ezt a két nyelvet részesítették előnyben.

A megváltozott társadalmi igények hívták életre a rendszerváltozást megelőzően az alternatív oktatási formákat, többek között a kéttannyelvű – CLIL – iskolákat. Ezek az iskolák nem központi, hanem helyi döntés alapján jöttek létre, kislétszámú csoportokkal működnek, pedagógiai programjuk is

eltér a hagyományostól. Pedagógiai célként a kritikus gondolkodást, a kreativitást, önállóságot részesítik előnyben. Ennek következménye a nagyobb tanulói szabadság, a kötetlenebb diákélet.

A szerző joggal mutat rá a nyelvtudás fogalmának megváltozására a pedagógiai gondolkodásban. Régebben nemcsak a latin, görög „auktorolvasás” nyomta rá bélyegét az élő nyelvek tanítására, hanem a bizonytalan kompetenciájú tanárok göröcs konzervatívizmusa is. Ez a rendszerváltás után már nem volt tartható.

A modern nyelvtanítás képviselői arra törekcsenek, hogy ne „eredményes”, hanem „sikeres” nyelvtanulók hagyják el az iskolát. A kettő közti különbséget más országokban már hosszú évek óta kutatják, magyar nyelvű publikációkat elsősorban Bárdos Jenőtől olvashatunk róla. A sikeres nyelvtanuló a latin mondás értelmében „az életnek, nem az iskolának” tanul, szintetizáló módon gondolkodik, nem a szabályokból építi fel a beszédét, hanem a nyelvből vonja el a szabályokat, nem a jó jegyért dolgozik, hanem belülről motivált módon eszközként használja a nyelvet azért, hogy minél többet megtudjon a világról, minél több emberrel legyen képes kommunikálni. Az iskolai követelményeknek megfelelő eredményes „jótanulók” éppen ezekből a szempontokból bizonyulnak gyengébbeknek náluk.

A két tannyelvű programmal működő iskolák a nyelvtanulás sikerességéért tesznek meg mindent. Ennek lényege, hogy a tanulók nem csak célként tanulják az idegen nyelvet a nyelvórákon, hanem más tantárgyakat is ezen a nyelven sajátítanak el, tehát eszközként is alkalmazzák őket. Bebizonyosodott az elmúlt harminc év során, hogy „a nyelv tannyelvűként való alkalmazása sikeresebb, minőségileg más eredményt hoz, mint a nyelvtanulás” (39). Nem kell részletezni, mekkora előnnyel jár az ilyen szintű szakmai nyelvtudás a felsőoktatásban vagy a felnőtt életben.

Kovács Judit könyvéből megismerhetjük a CLIL történetét. A két tannyelvű oktatást

vállaló iskolák az első tíz évben jogilag rendezetlen státusban, sokszor kísérleti programként végezték munkájukat. Az 1997-es rendelet stabilizálta a helyzetüket, ennek következtében is jelentősen megnőtt a számuk.

A tanulói sikerek ellenére sok kritika érte ezt az oktatási formát, részben az oktatáspolitikai művelőinek körében is. A bírálatok jó része félreértett ismereteken, sok esetben hamis állításokon alapult. Ezek közé tartoznak az olyan, sok szülő által is elfogadott vélekedések, hogy a gyerek „tanuljon először meg tökéletesen (?) az anyanyelvén”, az idegen nyelv szavai értékes agyterületeket „foglalnak el más ismeretek elől”.

2010 óta csökkent a kétnyelvű programok száma. Ennek legfőbb oka, hogy „az oktatáspolitikai más területeknek biztosít prioritást, és a nyelvtanulást, különösen annak korai kéttannyelvű módját nem tartja támogathatóknak” (49). A mindennapi testnevelés, az erkölcs- és hittan feldúsítja az óraszámokat, a nyelvórákra tehát kevesebb idő jut. Legáltalában az általános képzést nyújtó iskolákban. Az előrelátó szülők magánórákon, saját pénzükön juttatják gyermekeiket ahhoz az ütőképes nyelvtudáshoz, amit a közoktatás nem biztosít számukra.

A magyarországi oktatáspolitikára jellemző az a visszás helyzet, hogy a közoktatás deklarálta B1 szintű nyelvtudást képes adni – ennyit ér egy sikeres érettségi –, de előírják, hogy 2020-tól kezdve csak azok kerülhessenek be az egyetemre, akiknek B2-es nyelvvizsgájuk van. Sérül az a pedagógiai alapelv, mely szerint az egyik iskolatípus kimenetének meg kell felelnie a következő szint bemenetének. A közoktatás által cserben hagyott szülő vagy maga fizet iskolán kívüli nyelvoktatásért, vagy abba a CLIL-rendszerbe írattja be gyermekét, amelyet a jelenlegi oktatáspolitikai mintha el akarna sorvasztani.

Kovács Judit könyve meggyőzően érvel a mellett, hogy „a CLIL egyfajta válasz az alkalmazott nyelvészeti új típusú kérdésfeltevésére: már nem az a kérdés, hogy mi

a nyelv, hanem az, hogy mire jó a nyelv” (53.). A kommunikatív nyelvoktatás elsődleges célján túl fejleszti a tanulók személyiségét, elősegíti a kooperációt, a közösség kohézióját.

A könyv befejező részében a CLIL-ről megfogalmazott tanári, tanulói és hallgatói véleményeket olvashatjuk. Semmi kínos kudarc, unalmas fáradozás, csak jó játék és érdekes együttműködés merül fel a tanulók és a pedagógusok emlékeiben.

Ezt a könyvet mindenekelőtt a szakembereknek: a nyelvtanároknak és a nyelvszakos egyetemistáknak, doktoranduszoknak kéne ajánlanom. De az oktatáspolitikai magabiztosan nyilatkozó, de kevés szakismerettel rendelkező képviselői még nagyobb haszonnal forgathatnák. Csak remélhetjük, hogy a két tannyelvű oktatás nem a magyar iskolatörténet sikeres és félbemaradt kísérlete marad, hanem élő gyakorlat a magyar közoktatáson belül. Ha így lesz, előbbre léphetünk az idegennyelv-tudást mérő listák utolsó helyeiről.

Huszár Ágnes

Magay Tamás
Bibliai eredetű kifejezések,
közmondások, bölcsességek
magyarul és angolul

Biblical Phrases and Sayings in Hungarian and in English

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2017, 194 p.
 ISBN 978 963 409 090 8

„Nincs új a nap alatt.” Vagy mégis? Az évszázados hagyományokkal rendelkező szótárírásban már csak ritkán tudunk újat alkotni, így az olvasók nem minden nap találkoznak formailag, vagy tartalmilag új kiadvánnyal. A szótárkínálat rendkívül színes hazánkban, hogy csak párat említsék a kínálat rétegeiből: a vásárlók életkor, tudásszint, nyelv és több-